

In de toekomst vooral meer oudere eenpersoonshuishoudens

De bevolking van Nederland blijft de komende decennia naar verwachting groeien, vooral door migratie en een stijgende levensduur. Meer inwoners betekent meer vraag naar woningen, een uitdaging met het bestaande woningtekort. De Huishoudensprognose van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) laat zien dat vooral het aantal oudere eenpersoonshuishoudens gaat toenemen, een gevolg van de toenemende vergrijzing.

Lenny Stoeldraijer

In Nederland is sprake van een woningtekort. Een belangrijke oorzaak hiervan is de bevolkingsgroei, die de vraag naar woningen doet stijgen. Het CBS verwacht dat de bevolking de komende jaren verder zal toenemen, met als gevolg dat de druk op de woningmarkt verder toeneemt.

Niet alleen het aantal mensen wat in de toekomst in Nederland zal wonen is belangrijk voor de woningmarkt, maar ook de huishoudenssamenstelling. Wonen de mensen alleen of wonen ze samen, met of zonder kinderen? Naast de Bevolkingsprognose publiceert het CBS één keer in de drie jaar een Huishoudensprognose. Deze prognose geeft inzicht in de ontwikkeling van het aantal huishoudens in de toekomst.

Dit artikel beschrijft de uitkomsten van de CBS Huishoudensprognose 2021-2070. Daarnaast wordt kort uitgelegd welk model hiervoor wordt gebruikt.

GROEI VAN HET AANTAL HUISHOUDENS

Het aantal huishoudens in Nederland neemt toe. Begin jaren 1970 telde Nederland ongeveer 4 miljoen huishoudens, in 2000 waren dat er al bijna 6,8 miljoen en begin 2021 iets meer dan 8 miljoen. De CBS Huishoudensprognose 2021-2070 voorziet een verdere toename van het aantal huishoudens (Stoeldraijer et al., 2021a). In 2038 wordt waarschijnlijk het aantal van 9 miljoen huishoudens bereikt. In 2070, het laatste jaar van de huidige prognose, telt Nederland naar verwachting bijna 9,8 miljoen huishoudens, 1,7 miljoen meer dan begin 2021.

De toename van het aantal huishoudens hangt enerzijds samen met de bevolkingsgroei. In de CBS Kernprognose 2021-2070, die de basis vormt voor de CBS Huishoudensprognose 2021-2070, wordt een bevolkingsgroei voorzien van 17,5 miljoen in 2021 naar 20,6 miljoen in 2070 (Stoeldraijer et al., 2021b). Begin jaren zeventig van de vorige eeuw woonden er nog maar 13 miljoen mensen in Nederland.

Naast de bevolkingsgroei speelt de zogenoemde huishoudensverduunning een rol in de toename van het aantal huishoudens: huishoudens worden kleiner. In 1971 bestond een huishouden gemiddeld uit 3,2 personen. Begin 2021 was dat gedaald naar 2,14. In 2070 zal een gemiddeld huishouden naar verwachting uit 2,06 personen bestaan.

In de jaren zeventig werden huishoudens vooral kleiner doordat gezinnen kleiner werden. In de jaren tachtig en negentig droeg daarnaast de toename van het aantal eenpersoonshuishoudens bij aan de huishoudensverduunning in die periode, ongeveer evenveel als de kleiner wordende gezinnen. Sinds de eeuwwisseling domineert de toename van het aantal eenpersoonshuishoudens de huishoudensverduunning. De prognose voorziet dat de huishoudensverduunning verder doorzet, doordat steeds meer mensen alleen zullen wonen. De nog voortgaande vergrijzing, minder mensen die – al dan niet gehuwd – gaan samenwonen en een toegenomen risico op het uit elkaar gaan van samenwonenden spelen daar-

bij een rol. Er zullen meer ouderen zijn, die vaak hun partner hebben verloren, terwijl mensen van middelbare leeftijd vaker dan vroeger voor korte of langere tijd alleen zullen wonen. Daarnaast zijn er ontwikkelingen die de huishoudensverdunning vertragen, zoals jongeren die op latere leeftijd het ouderlijk huis verlaten dan de jongeren van vroeger, mede doordat er minder betaalbare woningen beschikbaar zijn.

In 2021 waren er 3,1 miljoen eenpersoonshuishoudens (39 procent van het totaal aantal huishoudens) en ruim 4,9 miljoen meerpersoonshuishoudens. Voor het aantal eenpersoonshuishoudens wordt een groei voorzien, met een kleine 1,1 miljoen naar krap 4,2 miljoen in 2070 (43 procent van het totaal aantal huishoudens). Het aantal meerpersoonshuishoudens neemt minder sterk toe, met bijna 0,7 miljoen naar 5,6 miljoen in 2070.

VOORAL MEER OUDERE EENPERSOONSHUIHOUDENS

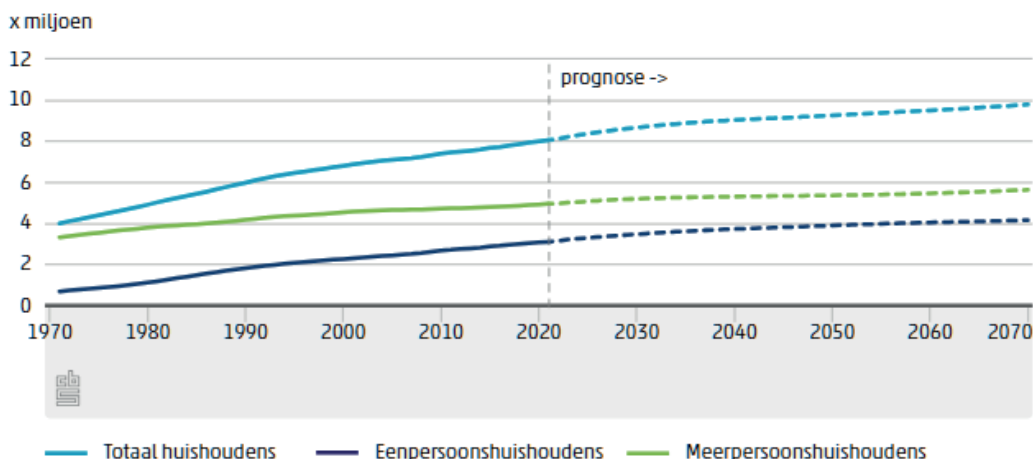
De toekomstige groei van het aantal eenpersoonshuishoudens komt bijna volledig voor rekening van ouderen. Vooral de stijging van het aantal alleenstaanden van 75 jaar of ouder valt op. Tussen 1971 en 2021 is deze groep ruim vijf keer zo groot geworden, zodat er nu een kleine 600.000 alleenstaande 75-plussers zijn. De verwachting is

dat de omvang van deze groep verder doorstijgt tot bijna 1,2 miljoen personen in 2050. Naar verwachting is vanaf dan zo'n 30 procent van alle alleenstaanden 75 jaar of ouder. In 2021 was dit nog bijna 19 procent. De sterke groei van het aantal oudere alleenstaanden kan bijna geheel worden toegeschreven aan de toename van het aantal ouderen door de vergrijzing.

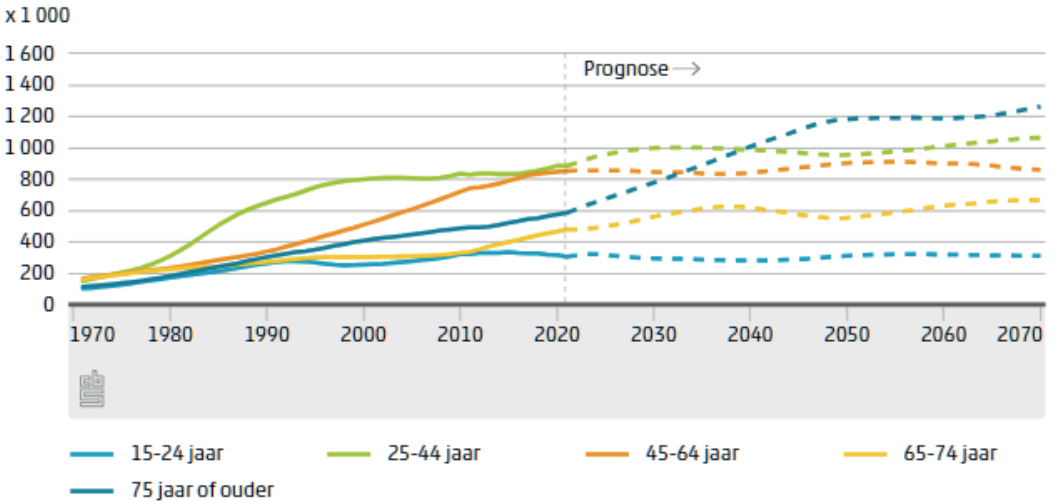
Het aantal alleenstaanden van 65 tot 75 jaar neemt tot eind jaren 2030 nog toe tot kleinere generaties instromen in die leeftijdsgroep. Het aantal alleenstaanden van 25 tot 45 jaar neemt de komende tien jaar ook nog toe, maar blijft daarna, net als bij de andere 65-minners, redelijk constant. Wel zijn er lichte schommelingen, onder andere door veranderingen in de omvang van opeenvolgende geboortecohorten.

Door de hogere sterftcijfers van mannen en doordat de man in een paar doorgaans ouder is dan de vrouw, zijn op hogere leeftijd alleenstaande vrouwen sterk in de meerderheid. Wel leidt de sneller stijgende levensverwachting van mannen (Stoeldraijer et al., 2021b) tot een geleidelijk minder scheve sekseverhouding in de hoogste leeftijdsgroepen. Rond de eeuwwisseling waren onder alleenstaande 75-plussers slechts 23 mannen per 100 vrouwen, rond 2030 zal dit aantal verdubbeld zijn. Ook daarna neemt het verschil

FIGUUR 1 ► EEN- EN MEERPERSOONSHUIHOUDENS

FIGUUR 2 ► ALLEENSTAANDEN

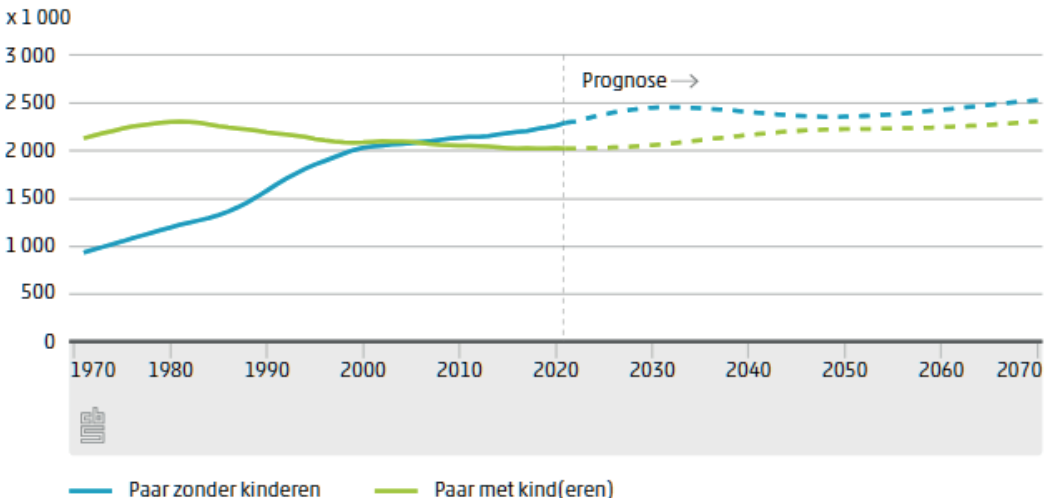
nog af, tot 52 mannen per 100 vrouwen in 2045 en 56 per 100 vrouwen in 2070.

KLEINE GROEI PAREN EN EENOUDER-HUISHOUDENS

De grote meerderheid van de 4,9 miljoen meerpersoonshuishoudens in 2021 betreft paren: 4,3 miljoen. Naar verwachting zijn dit er 4,6 miljoen in 2045 en 4,8 miljoen in 2070.

Het aantal paren zonder kinderen (2,3 miljoen) was in 2021 groter dan het aantal paren met kinderen (2,1 miljoen). Dat was niet altijd zo, in 1970 was het aantal paren met kinderen meer dan twee keer zo groot als het aantal paren zonder kinderen. Het aantal paren zonder kinderen nam toe doordat het steeds gewoner werd om eerst enige tijd samen te wonen en pas daarna kinderen te krijgen. Sinds de eeuwwisseling is de

FIGUUR 3 ► PAREN MET EN ZONDER THUISWONENDE KINDEREN

toename van het aantal paren zonder kinderen langzamer verlopen. Steeds vaker gaat het ook om oudere paren waarvan de kinderen het ouderlijk huis hebben verlaten. Nog tot begin jaren dertig zal het aantal paren zonder kinderen naar verwachting blijven stijgen, van de huidige kleine 2,3 miljoen naar ruim 2,4 miljoen, om vervolgens tot 2050 weer licht te gaan dalen.

Het aantal paren met kinderen bereikte begin jaren tachtig zijn hoogtepunt met 2,3 miljoen paren en daalde sindsdien naar iets meer dan 2,0 miljoen in 2021. Dit aantal neemt de komende jaren eerst geleidelijk en daarna wat sneller toe tot 2,2 miljoen in 2045.

De schommelingen in het toekomstig aantal paren met en zonder kinderen hangen vooral samen met de veranderende leeftijdsstructuur van de paren. Jonge en oudere paren hebben vaker geen thuiswonende kinderen.

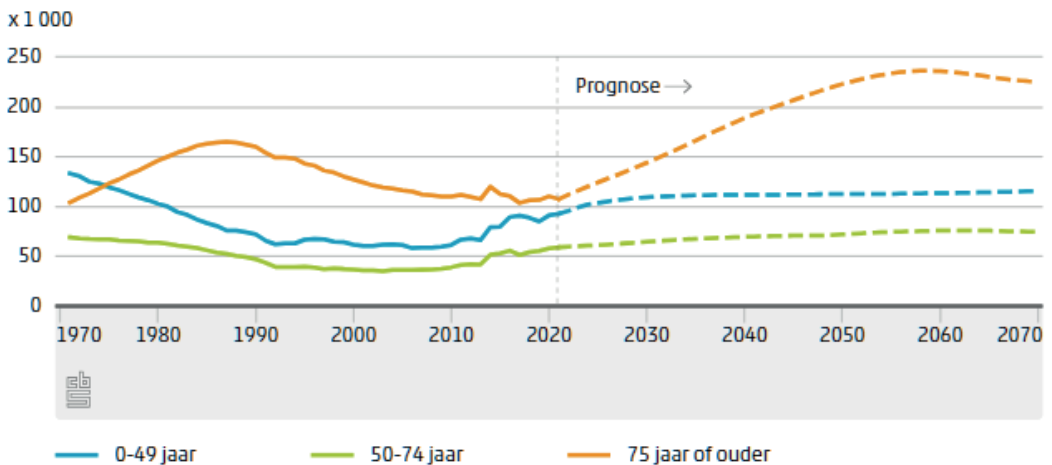
Het aantal eenouderhuishoudens is sinds de jaren zeventig gegroeid door een toenemend aantal scheidingen. In 2021 waren het er 594.000. De prognose voorziet een verdere toename naar 744.000 in 2070.

TOENAME BEVOLKING IN EEN INSTELLING

Een klein deel van de Nederlandse bevolking, 1,5 procent in 2021, maakt deel uit van een institutioneel huishouden. Deze groep wordt gevormd door in totaal bijna 259.000 bewoners van verpleeg- of verzorgingshuizen, gezinsvervangende tehuizen, instellingen voor lichamelijk of verstandelijk gehandicapten of voor psychiatrische verpleging, gevangenissen, kloosters, internaten, militaire kazernes of asielzoekerscentra. De prognose verwacht dat het aantal mensen in een instelling de komende decennia zal stijgen. Rond 2028 zal de grens van 300.000 worden gepasseerd en tegen 2050 wonen naar verwachting 400.000 mensen in een instelling. Het aandeel instellingbewoners in de bevolking stijgt naar verwachting naar 2,1 procent in 2050.

De stijging van het aantal mensen in een institutioneel huishouden is voornamelijk het gevolg van een sterke toename van de totale populatie 75-plussers in Nederland. Deze verdubbelt naar verwachting van bijna 1,5 miljoen in 2021 naar bijna 3 miljoen in 2050. Binnen deze groep vindt bovendien een sterke veroudering plaats. Het aandeel 90-plussers onder de 75-plussers stijgt tot 2060 van 9 naar 20 procent. Van de 80- en 90-plussers woonde in 2021 respectievelijk 8 en 28 procent in een instelling, meestal een verzor-

FIGUUR 4 ▶ INSTELLINGSBEWONERS*

* 1972-1979 geïnterpoleerd, in 2012 en 2014 zijn er trendbreuken.

gings- of verpleeghuis. De politiek en het beleid in Nederland zijn erop gericht ouderen zo lang mogelijk zelfstandig te laten wonen. Tegelijkertijd hebben ouderen vaker intensieve zorg nodig en gaat door de stijging van het aantal ouderen ook de vraag naar voor ouderen geschikte woningen toenemen.

Het aantal instellingsbewoners jonger dan 50 jaar steeg vanaf 2013 door toegenomen instroom van asielmigranten. De meeste migranten verblijven minder dan een jaar in een asielzoekerscentrum. Na een korte daling vanaf 2018 neemt het aantal asielmigranten inmiddels weer toe. De prognose verwacht dat dit aantal geleidelijk verder stijgt.

LAND VAN EENLINGEN?

De cijfers over huishoudens kunnen de indruk wekken dat Nederland op weg is een land van eenlingen te worden. Het aantal mensen dat met een partner, kinderen of ouders woont, is echter nog altijd aanzienlijk groter dan het aantal dat alleen woont. Momenteel is bijna 18 procent van alle inwoners van Nederland alleenstaand. Daarnaast woont nog 1,5 procent in een instelling. Met 81 procent maakt de overgrote meerderheid van de Nederlanders deel uit van een meerpersoonshuishouden. Dit zal naar verwachting ook in de toekomst zo zijn, ondanks de opmars van het eenpersoonshuishouden. In 2070 woont

78 procent van de bevolking samen met één of meer anderen.

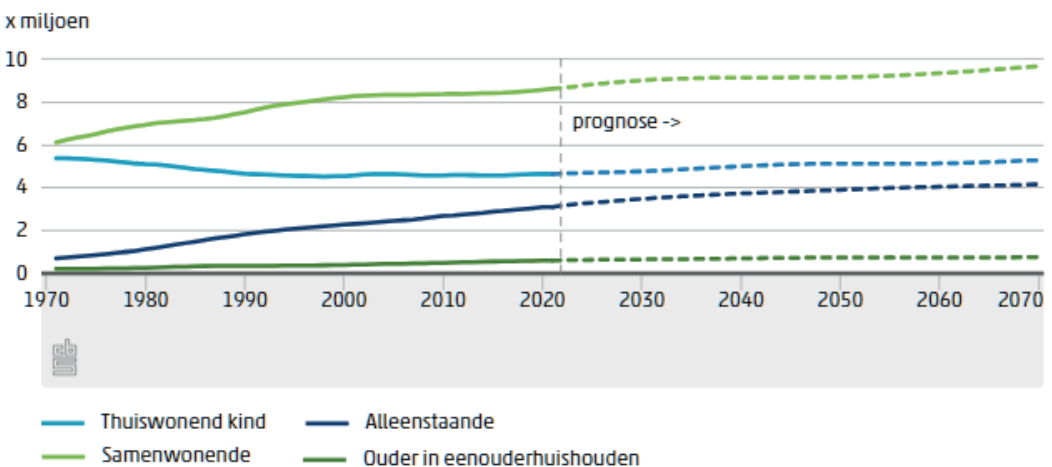
MODEL EN VERONDERSTELLINGEN CBS HUISHOUDENS-PROGNOSE

Het model voor de CBS Huishoudensprognose simuleert de toekomstige ontwikkeling van de bevolking naar burgerlijke staat en huishoudenspositie (Van Duin en Harmsen, 2009).

In het prognosemodel worden zeven huishoudensposities onderscheiden: (1) Thuiswonend kind, (2) Alleenstaande, (3) Samenwonende zonder thuiswonende kinderen, (4) Samenwonende met thuiswonende kinderen, (5) Alleenstaande ouder, (6) Overig lid van particulier huishouden en (7) Instellingsbewoner. Alle huishoudensposities behalve thuiswonend kind worden daarnaast onderscheiden naar vier burgerlijke staten: (1) Ongehuwd, (2) Gehuwd, (3) Verweduwd en (4) Gescheiden. Personen met een geregistreerd partnerschap worden tot de gehuwden gerekend. In totaal geeft dit 25 toestanden waarin iemand zich kan bevinden. Het model maakt daarnaast onderscheid naar leeftijd en geslacht.

De overgangsfrequenties tussen de 25 toestanden bieden input voor het model. De overgangsfrequentie is de kans dat iemand van de ene toestand aan het begin van het jaar naar de andere

FIGUUR 5 ► AANTAL PERSONEN NAAR HUISHOUDENSPOSITIE

toestand aan het einde van het jaar overgaat, bijvoorbeeld van thuiswonend kind naar alleenstaand. De overgangsfrequenties beschrijven zo het gedrag op het gebied van onder andere uit huis gaan, gaan samenwonen, scheiden en trouwen. Ook geboorte, sterfte en migratie spelen in het model een rol. De veronderstellingen hierover komen uit de Kernprognose 2021-2070 (Stoeldraijer et al., 2021b). Voor de Huishoudensprognose worden ze verder uitgesplitst naar huishoudenspositie en burgerlijke staat. De overgangsfrequenties voor de Huishoudensprognose 2021-2070 zijn geschat op basis van gegevens over de laatste tien jaar voor 1 januari 2021. Een uitgebreide beschrijving van de manier waarop de overgangsfrequenties zijn afgeleid, is te vinden in Van Duin en Harmsen (2009).

De uitkomsten van het model beschrijven de verwachte ontwikkeling van het aantal inwoners naar huishoudenspositie en burgerlijke staat. Hieruit worden vervolgens de huishoudens samengesteld om tot een prognose van het aantal huishoudens naar type te komen. Elke alleenstaande staat voor een eenpersoonshuishouden, elke alleenstaande ouder voor een eenouderhuishouden. Elke twee samenwonenden staan voor één paar. Een beperkt aantal meerpersoonshuishoudens is geen paar en geen eenouderhuishouden: dit zijn de 'overige huishoudens'. Deze bestaan bijvoorbeeld uit broers en zussen of uit studiegenoten die een gezamenlijke huishouding voeren. De prognose schat het aantal overige huishoudens uit het aantal personen in de huishoudenspositie 'overig lid van huishouden', onderscheiden naar leeftijd en geslacht.

De paren en eenouderhuishoudens worden verder onderscheiden naar het aantal kinderen binnen het huishouden. Hiervoor wordt een model gebruikt dat aan de hand van vruchtbaarheidscijfers doorrekent hoeveel vrouwen van een bepaalde leeftijd in een gegeven kalenderjaar moeder zijn van één, twee, drie of meer kinderen. Op basis van de leeftijdsspecifieke kans om uit huis te gaan, wordt berekend welk deel van die kinderen nog thuiswonend is.

Om een prognose van het aantal huishoudens naar grootte te maken, moeten ten slotte nog de personen met positie 'overig lid' die geen referentiepersoon zijn over de verschillende huishoudentypen worden verdeeld. Daarbij wordt als richtlijn de kans gebruikt dat een huishouden van een bepaald type een inwonend overig lid heeft op basis van recente waarnemingen. Bij een overig lid dat inwoont bij een paar kan het bijvoorbeeld gaan om een pleegkind of om een ouder van één van de partners die bij het paar inwoont.

De Huishoudensprognose bestaat in grote lijnen uit een vooruitberekening van de consequenties van het huidige gedrag op de toekomstige huishoudenssamenstelling van de bevolking (Van Duin en Harmsen, 2009). Het is echter niet altijd voor alle overgangen plausibel om te veronderstellen dat dit gedrag ongewijzigd blijft. In die gevallen worden veronderstellingen voor de toekomstige waarden voor de betreffende overgangen opgesteld. Het gaat bijvoorbeeld om veronderstellingen over jongeren die later uit huis gaan en minder vaak terugkeren, jongere generaties die minder trouwen en afnemende verschillen in gedrag tussen ongehuwden en ooit-gehuwden aangezien ongehuwd samenwonen steeds gangbaarder is geworden. De krapte op de woningmarkt is één van de elementen die het gedrag op het gebied van huishoudensvorming en -ontbinding beïnvloeden. Voor details over de veronderstellingen, zie Stoeldraijer et al. (2021a).

CONCLUSIE

Naar verwachting zal de bevolking de komende decennia groeien. Voor de woningmarkt is van belang wat de verwachte toename van het aantal en type huishoudens zal zijn. Op basis van de CBS Huishoudensprognose 2021-2070 neemt het aantal huishoudens toe van iets meer dan 8 miljoen in 2021 naar 9,8 miljoen in 2070, een toename van 1,7 miljoen. Het grootste deel van die toename (1,1 miljoen) betreft eenpersoonshuishoudens. Ook het aantal paren (met en zonder kinderen) en het aantal eenouderhuishoudens neemt toe, maar deze groei is kleiner.

De voorziene groei van het aantal huishoudens komt voornamelijk voor rekening van ouderen. De grote naoorlogse generaties (geboren tot begin jaren zeventig) komen op leeftijd. Bovendien leven ze langer dan de generaties voor hen. In deze leeftijdsgroep komen eenpersoonshuishoudens naar verhouding vaak voor, door scheiding of verweiding. De groei van het aantal ouderen gaat daarnaast gepaard met een groeiende zorgvraag, met woningen die daar bij passen.

De veranderende samenstelling van de huishoudens, met vooral kleinere en oudere huishoudens in de toekomst, maakt het woningtekort (naast andere diverse redenen) een complexe puzzel. Rekening houden met de toekomst, in de breedste zin, is daarbij belangrijk. Denk aan beleid, zoals voor verpleeg- en verzorgingshuizen, de al beschikbare woningvoorraad en woonvoorkeuren, maar ook de ruimtelijke verschillen in de demografische ontwikkelingen.

Om de toekomstige ontwikkeling van de bevolking te kunnen berekenen, gebruikt het CBS een

simulatiemodel, waarbij op onderzoek gebaseerde veronderstellingen over het gedrag op het gebied van onder andere uit huis gaan, gaan samenwonen, scheiden en trouwen als basis dienen. Ook geboorte, sterfte en migratie spelen in het model een rol. De prognose is de waarschijnlijkste uitkomst op basis van huidige inzichten. Door onvoorziene veranderingen in het gedrag van bijvoorbeeld uit huis gaan, samenwonen en uit elkaar gaan, kan het aantal huishoudens hoger of lager uitkomen. Ook onzekerheid in de demografische ontwikkelingen, bijvoorbeeld op het gebied van immigratie, werkt door in het aantal huishoudens en de samenstelling daarvan. In 2070 ligt het aantal huishoudens waarschijnlijk tussen 8,8 miljoen en 10,8 miljoen.

De CBS Huishoudensprognose wordt eens in de drie jaar bijgesteld, waarbij rekening wordt gehouden met de recentste ontwikkelingen en nieuwste inzichten. De nieuwe prognose wordt 17 december 2024 gepubliceerd op de website van het CBS.

OVER DE AUTEUR

Dr. Lenny Stoeldraijer is statistisch onderzoeker bij het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS).

BRONNEN

- CBS (2021). Prognose: 9 miljoen huishoudens in 2038. CBS Nieuwsbericht, 16-12-2021. <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2021/50/prognose-9-miljoen-huishoudens-in-2038>
- Stoeldraijer, L., S. te Riele, C. van Duin en P. van der Reijden (2021a). Huishoudensprognose 2021-2070: Groei aantal huishoudens houdt aan. Statistische Trends, 16-12-2021. <https://www.cbs.nl/nl-nl/longread/statistische-trends/2021/huishoudensprognose-2021-2070-groei-aantal-huishoudens-houdt-aan>
- Stoeldraijer, L. C. van Duin, S. de Regt, P. van der Reijden en S. te Riele (2021b). Kernprognose 2021-2070: Bevolkingsgroei trekt weer aan. Statistische Trends, 16 december 2021. <https://www.cbs.nl/nl-nl/longread/statistische-trends/2021/kernprognose-2021-2070-bevolkingsgroei-trekt-weer-aan>
- Duin, C. van, en C. Harmsen (2009). Een nieuw model voor de CBS huishoudensprognose, Bevolkingstrends, 57(3). <https://www.cbs.nl/nl-nl/achtergrond/2009/45/een-nieuw-model-voor-de-cbs-huishoudensprognose>